

KINGA KARSTEN*

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

e-mail: kinga.karsten@upjp2.edu.pl

ORCID 0000-0001-6244-8650

O NIEZALEŻNOŚCI INSPEKTORA OCHRONY DANYCH W PODMIOTACH KOŚCIELNYCH

Treść: Wstęp. – 1. Normatywne podstawy niezależności i jej realizacja. – 2. Elementy niezależności w realiach podmiotów kościelnych. – 3. Inne podstawy niezależności IOD: urząd kościelny i rola przełożonych kościelnych. – Wnioski

Wstęp

Inspektor Ochrony Danych (IOD) pełni kluczową funkcję w zapewnianiu zgodności przetwarzania danych z przepisami o ochronie danych osobowych. Zgodnie z motywem (97) RODO¹ „inspektorzy ochrony danych – bez względu na to, czy są pracownikami administratora – powinni być w stanie wykonywać swoje obowiązki i zadania w sposób niezależny”. W tym przepisie jest mowa o jednym z głównych atrybutów, którymi musi odznaczać się IOD, czyli o niezależności. Niezależność IOD jest definiowana w literaturze przedmiotu jako „niepodleganie inspektora instrukcjom co do merytorycznego

* **Kinga Karsten**, dr nauk prawnych, dr teologii, mgr lic. prawa kanonicznego, adwokat; Katedra Polityki Społecznej i Pracy Socjalnej, Instytut Rodziny, Pedagogiki i Pracy Socjalnej, Wydział Nauk Społecznych, Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie.

¹ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnego rozporządzenia o ochronie danych), Dz. U. UE. L. 2016. 119.

wykonywania prawem określonych zadań”². Ta cecha IOD uważana jest za „fundamentalną cechę charakteryzującą inspektora”³. Tylko niezależny IOD może poprawnie wypełniać swoją funkcję w systemie ochrony danych osobowych. Z tego powodu zabezpieczanie niezależności IOD zostało zagwarantowane w art. 38 RODO⁴ przez liczne elementy budujące tę niezależność. Polski organ nadzorczy, czyli Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, wielokrotnie o tej cesze i jej gwarancjach przypominał i podkreślał to, co niezależność ma w praktyce znaczyć i jak się przejawiać⁵.

Ochrona danych osobowych na gruncie kościelnym w Polsce odbywa się zgodnie z zasadami i standardami ochrony RODO i jest regulowana przez prawo kanoniczne, a najszerzej przez Dekret z 2018 r.⁶ Zgodnie z tymi regulacjami IOD działający w podmiotach kościelnych

² G. SIBIGA, *Konflikt interesów w wykonywaniu funkcji inspektora ochrony danych i jego unikanie. Problemy zaistniałe w praktyce i sposoby ich rozwiązania*, Opinia przygotowana na zlecenie: SABI Stowarzyszenia Inspektorów Ochrony Danych oraz Związku Firm Ochrony Danych Osobowych, 2024, s. 15, https://sabi.org.pl/wp-content/uploads/2024/04/Opinia_Konflikt-interesow-IOD_SABI_ZFODO.pdf [dostęp 12.05.2025].

³ W. KUPNY, *Rola inspektora ochrony danych w strukturze organizacji*, *Roczniki Administracji i Prawa* 19(2019) 1, s. 299.

⁴ E. BIELAK-JOMAA, *Wyzwania przed administratorami bezpieczeństwa informacji (inspektorami ochrony danych) w związku z wejściem w życie ogólnego rozporządzenia o ochronie danych*, *Monitor Prawniczy* (2016), s. 4.

⁵ Zob. Informacje na stronie UODO: *Spotkanie w UODO pt. Niezależność inspektora ochrony danych w świetle skoordynowanego działania EROD CEF DPO*, 9 kwietnia 2024 r., <https://uodo.gov.pl/pl/138/3029> [dostęp 12.05.2025]. Zob. *Niezależność IOD musi być standardem – podsumowanie efektów spotkania w UODO*, <https://uodo.gov.pl/pl/138/3118> [dostęp 12.05.2025]; *Ponad 600 osób na spotkaniu w UODO. Dziękujemy za udział w dyskusji o niezależności IOD*, <https://uodo.gov.pl/pl/138/3054> [dostęp 12.05.2025].

⁶ *Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., Akta Konferencji Episkopatu Polski 30(2018), s. 31–45.*

powołany na gruncie Dekretu z 2018 r. ma także odznaczać się cechą niezależności. Również Dekret z 2018 r. w art. 37 reguluje elementy tworzące gwarancję niezależności IOD. W tym obszarze Kościelny Inspektor Ochrony Danych (KIOD) także rekomendował dobre praktyki, w tym, przykładowo, utrwalanie w formie przynajmniej dokumentowej działań podejmowanych przez IOD oraz opinii IOD będących następstwem wykładni prawa regulującego ochronę danych już w sytuacji potencjalnego konfliktu IOD z przedstawicielem administratora, oraz zalecał, aby IOD powiadamiał KIOD o działaniach przez siebie podejmowanych.

Problemem badawczym tego artykułu jest niezależność IOD w kontekście specyfiki działania podmiotów kościelnych, czyli apriorycznie opartych na hierarchicznym posłuszeństwie wynikającym z doktryny religijnej i prawa kanonicznego⁷. Celem tego artykułu jest odpowiedź na główne pytanie: *Czy IOD w podmiotach kościelnych jest niezależny?* oraz na pytania poboczne: *Jakie są elementy niezależności IOD? Co wzmacnia, a co osłabia tę niezależność?*

Teza badawcza podlegająca udowodnieniu brzmi następująco: *Niezależność IOD na gruncie ochrony danych w Kościele jest porównywalna z niezależnością IOD na gruncie prawa powszechnie obowiązującego.*

1. Normatywne podstawy niezależności i jej realizacja

Zrębowy dla zachowania niezależności IOD zasygnalizowanej motywem 97 RODO jest zapis w art. 38 RODO. Odpowiednikiem tego artykułu w prawie kanonicznym jest art. 37 Dekretu z 2018 r. Oto

⁷ W czasie spotkania PUODO z KIOD i IOD podmiotów kościelnych poruszono ten temat, zob. *Prezes UODO spotkał się z inspektorami ochrony danych instytucji kościelnych*, <https://uodo.gov.pl/pl/138/3130> [dostęp 12.04.2025]: „W trakcie spotkania poruszono kwestię niezależności IOD w związkach wyznaniowych. Prof. dr hab. Piotr KroczeK, Kościelny Inspektor Ochrony Danych, zwrócił uwagę na to, że niezależność IOD jest bardzo istotną kwestią, która mimo potencjalnych trudności wynikających z równoległego obowiązku zachowania kanonicznego posłuszeństwa, jest możliwa do urzeczywistnienia”.

zestawienie tych artykułów z zaznaczonymi pogrubieniem różnicami (tab. 1).

Tab. 1.

RODO, art. 38	Dekret, art. 37
1. Administrator oraz podmiot przetwarzający zapewniają, by inspektor ochrony danych był właściwie i niezwłocznie włączany we wszystkie sprawy dotyczące ochrony danych osobowych.	1. Administrator oraz podmiot przetwarzający zapewniają, by inspektor ochrony danych był właściwie i niezwłocznie włączany we wszystkie sprawy dotyczące ochrony danych osobowych.
2. Administrator oraz podmiot przetwarzający wspierają inspektora ochrony danych w wypełnianiu przez niego zadań, o których mowa w art. 39 , zapewniając mu zasoby niezbędne do wykonania tych zadań oraz dostęp do danych osobowych i operacji przetwarzania, a także zasoby niezbędne do utrzymania jego wiedzy fachowej.	2. Administrator oraz podmiot przetwarzający wspierają inspektora ochrony danych w wypełnianiu przez niego zadań, zapewniając mu zasoby niezbędne do wykonania tych zadań oraz dostęp do danych osobowych i operacji przetwarzania, a także zasoby niezbędne do utrzymania jego wiedzy fachowej.
3. Administrator oraz podmiot przetwarzający zapewniają, by inspektor ochrony danych nie otrzymywał instrukcji dotyczących wykonywania tych zadań. Nie jest on odwoływany ani karany przez administratora ani podmiot przetwarzający za wypełnianie swoich zadań. Inspektor ochrony danych bezpośrednio podlega najwyższemu kierownictwu administratora lub podmiotu przetwarzającego.	3. Administrator oraz podmiot przetwarzający zapewniają, by inspektor ochrony danych nie otrzymywał instrukcji, które uniemożliwiałyby mu wykonywanie jego zadań. Nie powinien on być odwoływany ani karany przez administratora ani podmiot przetwarzający za wypełnianie swoich zadań. Inspektor ochrony danych bezpośrednio podlega administratorowi lub podmiotowi przetwarzającemu.
4. Osoby, których dane dotyczą, mogą kontaktować się z inspektorem ochrony danych we wszystkich sprawach związanych z przetwarzaniem ich danych osobowych oraz z wykonywaniem praw przysługujących im na mocy niniejszego rozporządzenia.	4. Osoby, których dane dotyczą, mogą kontaktować się z inspektorem ochrony danych we wszystkich sprawach związanych z przetwarzaniem ich danych osobowych oraz z wykonywaniem praw przysługujących im na mocy niniejszego dekretu.

RODO, art. 38	Dekret, art. 37
5. Inspektor ochrony danych jest zobowiązany do zachowania tajemnicy lub poufności co do wykonywania swoich zadań – zgodnie z prawem Unii lub prawem państwa członkowskiego.	5. Inspektor ochrony danych jest zobowiązany do zachowania tajemnicy lub poufności co do wykonywania swoich zadań – zgodnie z przepisami prawa kanonicznego lub świeckiego.
6. Inspektor ochrony danych może wykonywać inne zadania i obowiązki. Administrator lub podmiot przetwarzający zapewniają, by takie zadania i obowiązki nie powodowały konfliktu interesów.	6. Inspektor ochrony danych może wykonywać inne zadania i obowiązki. Administrator lub podmiot przetwarzający zapewniają, by takie zadania i obowiązki nie powodowały konfliktu interesów.

Już pobieżne zapoznanie się z tym zestawieniem ujawnia, że różnice pomiędzy porównywanymi przepisami nie są wielkie⁸. Przykładowo, w ust. 4, gdzie termin „rozporządzenie” zastąpiono słowem „dekret”, czy w ust. 5, gdzie „prawo Unii i prawo państwa członkowskiego” zostało zamienione na „przepisy prawa kanonicznego lub świeckiego”. Zmiany wynikają nie tyle z odmienności istotnych uregulowań tego obszaru, co z konieczności dostosowania przepisów Dekretu 2018 r. skopiowanych z RODO do systemu prawa kanonicznego, w tym i do hierarchicznej struktury Kościoła katolickiego, co także wpływa na realizację tych przepisów.

Dla tworzenia niezależności IOD kluczowe są ust. 1, 2, 3 oraz 5 i 6 przedmiotowych artykułów. Na podstawie tych przepisów można wskazać elementy niezależności, czyli okoliczności, które łącznie pozwalają na osiągnięcie niezależności przez IOD⁹. Do tych elementów należą:

⁸ Notabene rację mają autorzy komentarza do Dekretu z 2018 r. „Dekret jest w swojej części kopią RODO”, P. KROCZEK, P. SKONIECZNY, *Ochrona danych osobowych w Kościele katolickim. Komentarz do Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z 2018 roku*, t. 1, część 1: Kwestie wstępne, część 2: Preambuła, Kraków 2022, s. 42.

⁹ *Jakie gwarancje niezależności zostały przyznane IOD w przepisach RODO?*, <https://uodo.gov.pl/pl/495/2407> [dostęp 12.04.2025].

1. zapewnienie przez administratora lub podmiot przetwarzający udziału IOD we wszystkich zagadnieniach związanych z ochroną danych osobowych (art. 38 ust. 1 RODO i art. 37 ust. 1 Dekretu z 2018 r.);
2. wspieranie IOD przez administratora lub podmiot przetwarzający w wypełnianiu jego zadań (art. 38 ust. 2 RODO i art. 37 ust. 2 Dekretu z 2018 r.);
3. bezpośrednia podległość IOD „najwyższemu kierownictwu” (art. 38 ust. 3 RODO), czyli w systemie prawa kanonicznego „administratorowi lub podmiotowi przetwarzającemu” (art. 37 ust. 3 Dekretu z 2018 r.);
4. zakaz odwoływania i karania IOD (art. 38 ust. 3 RODO i art. 37 ust. 3 Dekretu z 2018 r.);
5. zakaz wydawania instrukcji IOD, co do „wykonywania (...) zadań” (art. 38 ust. 3 RODO) czy „instrukcji, które uniemożliwiałyby mu wykonywanie jego zadań” (art. 37 ust. 3 Dekretu z 2018 r.);
6. obowiązek zachowania tajemnicy lub poufności co do wykonywania zadań przez IOD (art. 38 ust. 5 Dekretu z 2018 r.);
7. unikanie konfliktu interesów IOD i administratora lub podmiotu przetwarzającego (art. 38 ust. 6 RODO i art. 37 ust. 6 Dekretu z 2018 r.).

2. Elementy niezależności w realiach podmiotów kościelnych

Powyższe elementy należy teraz rozważyć na gruncie kościelnym, przez co rozumieć należy i prawo kanoniczne, i praktykę funkcjonowania podmiotów kościelnych.

Ad 1. Słusznie zauważono w literaturze przedmiotu, że „nie wystarczy samo wyznaczenie inspektora i zlecenie mu prowadzenia spraw dotyczących ochrony danych”¹⁰. Dlatego konieczne jest zapewnienie IOD udziału we wszystkich zagadnieniach związanych

¹⁰ E. BIELAK-JOMAA, *Art. 38, w: RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. D. Lubasz, Warszawa 2018, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587747179/544619/bielak-jomaa-edyta>

z ochroną danych osobowych poprzez „właściwe i niezwłoczne” włączenie IOD w te sprawy także w podmiotach kościelnych. Poprzez określenie „właściwe” rozumie się to, że IOD będzie zdolny do działań wykonywanych w sposób, który umożliwi mu aktywne działanie¹¹. Z kolei termin „niezwłoczne” oznacza, że „inspektor powinien być angażowany w sprawy w najkrótszym możliwym czasie”¹².

Ten element niezależności może być realizowany przez to, że: a. z IOD konsultowane będą czynności obejmujące przetwarzanie danych osobowych już na etapie ich projektowania, czyli np. w czasie stanowienia prawa, a także na etapie stosowania prawa, czyli wykonywania danych czynności; b. IOD będzie włączony do wszystkich gremiów (np. zespołów, rad), w których zadaniach są zagadnienia obejmujące dane osobowe nawet pobocznie lub incydentalnie; c. IOD będzie informowany o powstałych naruszeniach lub innych sytuacjach związanych z przetwarzaniem danych.

W podmiotach kościelnych wprowadzenie takiego rozwiązania jest z jednej strony stosunkowo proste z uwagi na silnie zhierarchizowaną strukturę i możliwość stanowienia prawa własnego (partykularnego lub specjalnego). Jednakże z drugiej strony, jak wynika z obserwacji praktyki podmiotów kościelnych polegającej na realizacji prawa w sposób fasadowy, wskazany element może okazać się wymagający zmiany podejścia ze strony podmiotów władzy.

Ad 2. Wspieranie IOD w wypełnianiu jego zadań w kontekście struktur kościelnych wymaga podkreślenia możliwości

-red-lubasz-dominik-red-rodo-ogolne-rozporzadzenie-o-ochronie-danych-komentarz?cm=URELATIONS [dostęp 12.05.2025].

¹¹ P. BARTA, M. KAWECKI, P. LITWIŃSKI, *Komentarz do art. 37-39, w: Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Wybrane przepisy sektorowe. Komentarz*, red. P. Litwiński, Warszawa 2021, tu art. 38, teza 1 pkt 3, s. 403.

¹² P. FAJGIELSKI, *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, w: *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2022, art. 38.

wielowymiarowego wsparcia ze strony przełożonego kościelnego stojącego na czele administratora. Określenie, jakie zasoby są dla IOD niezbędne do wypełniania zadań, powinno być dokonane przez tegoż administratora przy włączeniu do tego procesu IOD¹³.

Po pierwsze, wsparcie może mieć postać zabezpieczenia odpowiedniego wymiaru czasu umożliwiającego IOD wykonywanie zadań, poprzez oddelegowanie go wyłącznie do zadań związanych z ochroną danych lub odciążenie od innych obowiązków – szczególnie w przypadku IOD funkcjonującego wewnątrz struktury organizacyjnej (*in-house*). To rozwiązanie jest stosowane w zakonach¹⁴, których działania są szeroko zakrojone w sferze mieszanej, czyli kościelno-państwowej. Chodzi tu o szkolnictwo, szpitalnictwo czy opiekę społeczną. Po drugie, formą wsparcia jest zabezpieczenie finansowe działalności IOD, przykładowo przez wynagrodzenie za wypełnianie tej funkcji, które pozwoli osobie będącej IOD na poświęcenie sprawom administratora odpowiedniego czasu i zasobów adekwatnych do zakresu spraw. Po trzecie, wsparcie może przyjąć formę zabezpieczenia materialno-technicznego, czyli infrastrukturalnego działań IOD w postaci odpowiednich pomieszczeń, sprzętu i wyposażenia. Po czwarte, w przypadku rozbudowanych struktur kościelnych i szerokiego spektrum działania podmiotu kościelnego obejmującego sprawy nie tylko czysto kościelne, ale także mieszane i inne, zasadne może być również zapewnienie wsparcia kadrowego. Po piąte, niezbędne dla zapewnienia niezależności IOD wsparcie to budowanie

¹³ E. BIELAK-JOMAA, *Art. 38*, dz. cyt., <https://sip.lex.pl/#/commentary/587747179/544619/bielak-jomaa-edyta-red-lubasz-dominik-red-rodo-ogolne-rozporzadzenie-o-ochronie-danych-komentarz?cm=URELATIONS> [dostęp 12.05.2025].

¹⁴ Termin „zakon” użyty jest tu zgodnie z art. 8 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1966) jako określenie zbiorcze na „instytuty życia konsekrowanego (instytuty zakonne i instytuty świeckie) oraz stowarzyszenia życia apostolskiego”.

i utrzymanie jego autorytetu epistemicznego¹⁵ poprzez umożliwienie IOD ciągłego dokształcania się, aktualizowania wiedzy z zakresu ochrony danych osobowych drogą uczestnictwa w szkoleniach. Wysoka i nieobniżająca się z biegiem lat frekwencja IOD na szkoleniach organizowanych przez KIOD i Fundację KEP Bona Fama, także we współpracy z PUODO, wskazuje, że do tego zagadnienia podmioty kościelne i ich przełożeni podchodzą odpowiedzialnie.

Ad 3. Umieszczenie IOD w strukturze administratora (podmiotu kościelnego) ma znacznie dla IOD i dla administratora oraz osób administratora reprezentujących¹⁶. Bezpośrednia podległość IOD administratorowi (*verba legis*), zważywszy na definicję legalną z art. 5 ust. 4 Dekretu z 2018 r., może być kłopotliwa do zrozumienia. Administratorem w systemie prawa kościelnego ochrony danych, co do zasady, nie może być bowiem osoba fizyczna. Jednakże mając na względzie strukturę władzy w Kościele i jej niezbędny element osobowy, jasne staje się, że tak przedstawiona „podległość administratorowi” oznacza w podmiotach kościelnych, że: a. wyłącznie wyższy przełożony w zakonie lub w przypadku diecezji – biskup diecezjalny, posiada jako jedyny podmiot władzy w podmiocie kościelnym pełny wgląd w działalność IOD; b. w ramach wykonywanych obowiązków IOD nie może podlegać innym osobom lub jednostkom organizacyjnym funkcjonującym w strukturze administratora, np. radzie, kanclerzowi.

Takie usytuowanie IOD w strukturze organizacyjnej skutkuje w praktyce ochrony danych tym, że ścieżka przekazywania informacji w ramach obowiązków IOD związanych z przetwarzaniem danych osobowych jest skrócona. To w konsekwencji: a. wskazuje na dużą

¹⁵ Dominikański filozof o. J.M. Bocheński odróżniał autorytet epistemiczny (wiedzy, który ma znawca, specjalista) i deontyczny (władzy, który ma przełożony), zob. J.M. Bocheński, *Co to jest autorytet?*, w: J.M. Bocheński, *Logika i filozofia. Wybór pism*, red. J. Parys, Warszawa 1993, s. 187-324.

¹⁶ E. BIELAK-JOMAA, *Art. 38*, dz. cyt., <https://sip.lex.pl/#/commentary/587747179/544619/bielak-jomaa-edyta-red-lubasz-dominik-red-rodo-ogolne-rozporzadzenie-o-ochronie-danych-komentarz?cm=URELATIONS> [dostęp 12.05.2025].

wagę zadań związanych z ochroną danych osobowych; b. przyspiesza proces podejmowania decyzji; c. ma istotne znaczenie w przypadku konieczności podjęcia działań naprawczych w sytuacji wystąpienia naruszenia ochrony danych osobowych.

Warto również podkreślić, że wskazane umiejscowienie IOD w hierarchii organizacyjnej wpływa znacząco na: a. prestiż pełnionej przez niego funkcji, co może przekładać się na skuteczność realizowanych przez niego zadań i większą autonomię działania; b. kwestię swobody oceny przez IOD przestrzegania zasad i procedur w sferze przetwarzania danych osobowych oraz praw i wolności jednostki, a także c. możliwość zapewnienia bezpośredniego dostępu do innych jednostek terytorialnych czy administracyjnych podmiotu kościelnego, takich jak poszczególne wydziały kurii czy parafie, domy zakonne.

Ad 4. Zakaz odwoływania IOD i zakaz karania IOD dotyczy wyłącznie sytuacji wypełniania przez IOD swoich zadań (art. 37 ust. 3 Dekretu z 2018 r.). Chodzi w nich o to, że IOD „nie powinien obawiać się negatywnych konsekwencji swojego prawidłowego postępowania”¹⁷.

W kościelnych warunkach pierwszy zakaz jest zabezpieczony poprzez kadencyjność funkcji IOD. Jest to rozwiązanie zwykle obecne w strukturach zakonnych. System taki wpisuje się w charakterystyczne dla wspólnot zakonnych rozwiązania organizacyjne oparte na czasowym powierzaniu określonych funkcji. Wprowadzenie kadencyjności w prawie własnym zgromadzenia (prawie specjalnym) lub przyjęcie takiego rozwiązania w Polityce ochrony danych dla inspektora stanowi element gwarantujący jego niezależność w realizacji powierzonych zadań. Jak wynika z informacji podanej przez KIOD, w strukturach diecezjalnych kadencyjność IOD nie jest stosowana. Z kolei drugi zakaz, czyli zakaz karania, nie ogranicza się do faktu

¹⁷ P. FAJGIELSKI, *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, dz. cyt., art. 38.

nałożenia kary, lecz sama możliwość jej nałożenia i wykonania może być wystarczająca do utrudnienia IOD wykonywania zadań¹⁸.

Ad 5. Wydaje się, że najtrudniejszym aspektem praktycznej realizacji funkcji IOD w środowisku kościelnym jest zakaz wydawania instrukcji IOD, „które uniemożliwiałyby mu wykonywanie jego zadań” (art. 37 ust. 3 Dekretu z 2018 r.; por. art. 38 ust. 3 RODO). Wprawdzie w ustawie kościelnej i rozporządzeniu unijnym chodzi o to samo, czyli zapewnienie samodzielności IOD, ale należy w tym miejscu zwrócić uwagę, że zakaz zawarty w RODO jest szerszy, bo obejmuje zakaz instrukcji „dotyczących wykonywania zadań”, czyli nie tylko w zakresie uniemożliwiającym ich wykonywanie. W literaturze przedmiotu wskazuje się, że chodzi tu zakaz wydawania „instrukcji dotyczących sposobu rozpoznania sprawy, środków, jakie mają zostać podjęte, czy celu, jaki powinien zostać osiągnięty, jak również faktu, czy należy skontaktować się z organem nadzorczym, nie może również zostać zobligowany do przyjęcia określonego stanowiska w sprawie z zakresu prawa ochrony danych, np. określonej wykładni przepisów”¹⁹. Kościelne podmioty charakteryzują się zhierarchizowaną strukturą. Dlatego też jasne określenie w zakresie przedmiotowym granic i zakresu podległości hierarchicznej czy służbowej jest niezbędne.

Ad 6. Obowiązek IOD zachowania tajemnicy lub poufności co do wykonywania swoich zadań – zgodnie z przepisami prawa kanonicznego lub świeckiego – stanowi także istotny komponent wzmacniający niezależność IOD w strukturach kościelnych. Tajemnica, o której mowa, uregulowana jest nie tylko w przepisach prawa powszechnie obowiązującego (świeckiego), ale i kanonicznego. Zakazy z tych

¹⁸ GRUPA ROBOCZA ART. 29 DS. OCHRONY DANYCH, *Wytyczne dotyczące inspektorów ochrony danych* (‘DPO’), s. 16-17, https://uodo.gov.pl/data/filemanager_pl/15.pdf [dostęp 12.05.2025].

¹⁹ P. FAJGIELSKI, *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, dz. cyt., art. 38; oraz zob. GRUPA ROBOCZA ART. 29 DS. OCHRONY DANYCH, *Wytyczne dotyczące inspektorów ochrony danych* (‘DPO’), dz. cyt., s. 16.

dwóch systemów wzmacniają swoje oddziaływanie i tworzą prawną barierę chroniącą autonomię funkcjonalną IOD.

W kontekście podmiotów wyznaniowych, gdzie często przetwarzane są dane szczególnie wrażliwe związane z życiem religijnym, przekonaniami czy praktykami duchowymi wiernych, obowiązek zachowania tajemnicy przez IOD nabiera dodatkowego znaczenia.

Ad 7. Konflikty interesów IOD i administratora oznaczające „istnienie kolidującego z głównym interesem polegającym na prawidłowym realizowaniu zadania (np. wykonywanie zawodu czy funkcji) innego interesu (lub interesów)” są sytuacją wysoce niepożądaną (art. 37 ust. 5 Dekretu z 2018 r.)²⁰. Takie sytuacje mogą ujawniać się szczególnie w niewielkich strukturach kościelnych, gdy brak osób o odpowiednich, wymaganych od IOD kwalifikacjach (zob. art. 30 ust. 2 Dekretu z 2018 r.). W takich okolicznościach sytuacja kadrowa może wymuszać piastowanie przez IOD równocześnie stanowiska związanego, choćby pośrednio czy etapowo, z określaniem sposobów i celów przetwarzania danych. Z praktyki wynika, że niekiedy funkcję IOD pełnią w diecezjach kanclerze lub notariusze, a w zakonach – siostry ekonomki czy radne, czyli siostry będące członkiniami gremiów doradczych lub decyzyjnych. Narażenie na potencjalny konflikt interesów wskazanych urzędów lub funkcji z funkcją IOD jest wysokie, lecz niepewne. Wymaga każdorazowej głębszej analizy przy wzięciu pod uwagę prawa regulującego dany urząd czy funkcję oraz praktyki jego stosowania²¹.

Do obowiązków podmiotów posiadających władzę w podmiocie kościelnym należy zidentyfikowanie stanowisk niekompatybilnych z pełnieniem funkcji IOD i dążenie do tego, aby w miarę możliwości do konfliktu nie dopuszczać.

W zaleceniach Kościelnego Inspektora Ochrony Danych taka sytuacja została dostrzeżona, a jako rozwiązanie rekomendowano

²⁰ G. SIBIGA, *Konflikt interesów w wykonywaniu funkcji inspektora ochrony danych i jego unikanie*, dz. cyt., s. 47.

²¹ Por. GRUPA ROBOCZA ART. 29 DS. OCHRONY DANYCH, *Wytyczne dotyczące inspektorów ochrony danych ('DPO')*, dz. cyt., s. 25.

outsourcing usług z zakresu ochrony danych. Eksternalizacja funkcji IOD w przypadku małych jednostek organizacyjnych stanowi dobre rozwiązanie problemu potencjalnych konfliktów interesów, zapewniając jednocześnie profesjonalne podejście do kwestii ochrony danych osobowych.

3. Inne podstawy niezależności IOD: urząd kościelny i rola przełożonych kościelnych

Dodatkową podstawą niezależności IOD jest to, że funkcja ta może być uznana za „urząd kościelny” w rozumieniu kan. 145 § 1. Taki urząd ma realizować „cel duchowy”. Tym celem jest ostatecznie przyczynianie się do realizacji celu wszelkich regulacji kanonicznych, czyli *salus animarum*, co w przypadku ochrony danych osobowych wyraża się promowaniem godności człowieka i zapewnieniem realizacji jego praw. Chodzi o prawo do ochrony prywatności i dobrego imienia. Te ostatnie są to prawa (*iura*) podmiotowe i fundamentalne dla wiernych w rozumieniu kan. 204 i 205. Zapewnienie poszanowania tych praw sprawia, że wspólnota kościelna jest organizmem, który zmierza do zbawienia i ma środki, np. aby zapewnić skuteczne egzekwowanie tych praw. Takim środkiem jest przykładowo prawo wiernych do legalnego dochodzenia i obrony przysługujących w Kościele uprawnień na właściwym forum kościelnym według przepisów prawa (kan. 221 § 1). W tym uprawnieniu zawarte jest prawo osób, których dane dotyczą, do kontaktowania się z IOD „we wszystkich sprawach związanych z przetwarzaniem ich danych osobowych oraz z wykonywaniem praw przysługujących im na mocy niniejszego dekretu” (art. 31 ust. 4 Dekretu z 2018 r.).

W wypełnianie każdego urzędu kościelnego, w tym i urzędu IOD, wpisana jest niezależność wynikająca z odpowiedzialności osoby piastującej urząd IOD za *salus animarum*. Ewentualne próby naruszania niezależności IOD powodują, że przełożony hierarchiczny IOD na gruncie ogólnokanonicznym naraża się na delikt nadużycia urzędu lub władzy (kan. 1378 § 1).

W rozważaniach nie można pominąć tego, że to przełożony IOD, przykładowo w diecezji biskup diecezjalny, „jest zobowiązany dbać

o utrzymanie dyscypliny wspólnej całemu Kościołowi i egzekwować przestrzeganie wszystkich ustaw kościelnych” (kan. 392 § 1) oraz „Ma czuwać nad tym, by do dyscypliny kościelnej nie wkradły się nadużycia (...)” (kan. 392 § 2). Ma więc on obowiązek zapewnienia niezależności IOD wobec siebie, a także wobec innych podmiotów.

Zadanie zapewnienia niezależności IOD biskup może wykonać zgodnie z przyjętym paradygmatem dla innych urzędów kościelnych, takich jak, przykładowo, ekonom, który zarządza dobrami doczesnymi diecezji (kan. 494 § 3)²². Osoba pełniąca urząd kościelny ekonoma także cieszy się niezależnością wyrażającą się w tym, że wymogiem wyboru na wskazany urząd jest to, aby kandydat był „rzeczywiście biegły w sprawach gospodarczych” (kan. 494 § 1), czyli ma on mieć autorytet epistemiczny. Ochroną niezależności ekonoma jest to, że nie może być on odwołany, chyba że z poważnej przyczyny (kan. 494 § 2).

Wnioski

Z powyższych rozważań wynikają następujące wnioski. Po pierwsze, niezależność IOD jest elementem systemu ochrony danych osobowych obowiązującym w Kościele katolickim w Polsce. Z uwagi na bliźniacze podobieństwo art. 38 RODO i 37 Dekretu z 2018 r. elementy normatywnych podstaw niezależności są podobne. Po drugie, w podmiotach kościelnych niezależność IOD, choć zabezpieczona prawnie i systemowo, wymaga troski o jej zachowanie ze względu na silnie zhierarchizowaną strukturę i wynikające z niej hierarchiczne posłuszeństwo. Może to prowadzić do trudności w realizacji przepisów dotyczących niezależności, zwłaszcza gdy IOD jest duchownym lub członkiem zakonu. Po trzecie, niezależność IOD jest wzmacniana przez to, że IOD wypełnia urząd kościelny, w którego cel (*salus animarum*) jest wpisana niezależność. Niezależność IOD wzmacniają

²² R. SOBAŃSKI, *Komentarz do kan. 94-203*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Księga I, Normy Ogólne, Poznań 2003, s. 235.

także obowiązki przełożonego IOD, w tym obowiązek przestrzegania prawa.

Sumując, niezależność IOD w podmiotach kościelnych jest możliwa do osiągnięcia, ale wymaga spełnienia szeregu warunków organizacyjnych, prawnych i praktycznych. Teza badawcza przedstawiona w artykule została udowodniona – IOD w podmiotach kościelnych jest niezależny. Uzyskane rezultaty badawcze jednoznacznie wskazują, że Kościół skutecznie dostosował swoje wewnętrzne regulacje prawne do wymogów RODO, realizując tym samym przesłankę zawartą w art. 91 ust. 1 rozporządzenia, dotyczącą implementacji odpowiednich przepisów o ochronie danych przez kościoły i inne związki wyznaniowe.

Bibliografia

Źródła

- Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim* wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., Akta Konferencji Episkopatu Polski 30(2018), s. 31-45.
- GRUPA ROBOCZA ART. 29 DS. OCHRONY DANYCH, *Wytyczne dotyczące inspektorów ochrony danych ('DPO')*, https://uodo.gov.pl/data/filemanager_pl/15.pdf [dostęp 12.04.2025].
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólnego rozporządzenia o ochronie danych), Dz. U. UE. L. 2016. 119.
- UODO, *Jakie gwarancje niezależności zostały przyznane IOD w przepisach RODO?*, <https://uodo.gov.pl/pl/495/2407> [dostęp 12.04.2025].
- UODO, *Niezależność IOD musi być standardem – podsumowanie efektów spotkania w UODO*, <https://uodo.gov.pl/pl/138/3118> [dostęp 12.04.2025].
- UODO, *Ponad 600 osób na spotkaniu w UODO. Dziękujemy za udział w dyskusji o niezależności IOD*, <https://uodo.gov.pl/pl/138/3054> [dostęp 12.04.2025].
- UODO, *Prezes UODO spotkał się z inspektorami ochrony danych instytucji kościelnych*, <https://uodo.gov.pl/pl/138/3130> [dostęp 12.04.2025].

UODO, *Spotkanie w UODO pt. Niezależność inspektora ochrony danych w świetle skoordynowanego działania EROD CEF DPO*, 9 kwietnia 2024 r., <https://uodo.gov.pl/pl/138/3029> [dostęp 12.04.2025].

Ustawa z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, Dz.U. z 2023 r. póź. 1966.

Literatura

P. BARTA, M. KAWECKI, P. LITWIŃSKI, *Komentarz do art. 37-39, w: Ogólne rozporządzenie o ochronie danych osobowych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Wybrane przepisy sektorowe. Komentarz*, red. P. Litwiński, Warszawa 2021, s. 385–414.

BIELAK-JOMAA E., *Art. 38, w: RODO. Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Komentarz*, red. D. Lubasz, Warszawa 2018, Lex.

BIELAK-JOMAA E., *Wyzwania przed administratorami bezpieczeństwa informacji (inspektorami ochrony danych) w związku z wejściem w życie ogólnego rozporządzenia o ochronie danych*, *Monitor Prawniczy* 20(2016) 1, s. 1-14.

BOCHEŃSKI, J.M., *Co to jest autorytet?*, w: J.M. Bocheński, *Logika i filozofia. Wybór pism*, red. J. Parys, Warszawa 1993, s. 187-324.

FAJGIELSKI P., *Komentarz do rozporządzenia nr 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych)*, w: *Ogólne rozporządzenie o ochronie danych. Ustawa o ochronie danych osobowych. Komentarz*, Warszawa 2022, art. 38, <https://sip.lex.pl/#/commentary/587773181/671009?tocHit=1&cm=URELATIONS> [dostęp 03-07-2025].

KROCZEK P., SKONIECZNY P., *Ochrona danych osobowych w Kościele katolickim. Komentarz do Dekretu ogólnego Konferencji Episkopatu Polski w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim z 2018 roku*, t. 1, część 1: *Kwestie wstępne*, część 2: *Preambuła*, Kraków 2022.

KUPNY W., *Rola inspektora ochrony danych w strukturze organizacji*, *Roczniki Administracji i Prawa* 19(2019) 1, s. 295-310.

SIBIGA G., *Konflikt interesów w wykonywaniu funkcji inspektora ochrony danych i jego unikanie. Problemy zaistniałe w praktyce i sposoby ich rozwiązania*, *Opinia przygotowana na zlecenie: SABI Stowarzyszenia Inspektorów Ochrony Danych oraz Związku Firm Ochrony Danych Osobowych*, 2024, https://sabi.org.pl/wp-content/uploads/2024/04/Opinia_Konflikt-interesow-IOD_SABI_ZFODO.pdf [dostęp 12.04.2025].

SOBAŃSKI R., *Komentarz do kan. 94-203*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Księga I, *Normy Ogólne*, Poznań 2003, s. 160-296.

O NIEZALEŻNOŚCI INSPEKTORA OCHRONY DANYCH W PODMIOTACH KOŚCIELNYCH

Streszczenie: Niezależność Inspektora Ochrony Danych stanowi element systemu ochrony danych osobowych według RODO i Dekretu z 2018 r. W podmiotach kościelnych zachowanie tego atrybutu IOD napotyka wyzwania związane z hierarchiczną strukturą Kościoła katolickiego. Celem artykułu było określenie możliwości zachowania niezależności przez IOD w tych podmiotach oraz identyfikacja czynników ją determinujących. Analiza porównawcza przepisów art. 38 RODO i art. 37 Dekretu z 2018 r., uzupełniona o doświadczenia praktyczne, pozwoliła zidentyfikować siedem kluczowych elementów niezależności IOD i ich przedstawienie w realiach podmiotów kościelnych: udział we wszystkich sprawach dotyczących ochrony danych, wsparcie w wykonywaniu zadań, bezpośrednią podległość najwyższemu kierownictwu, zakaz odwoływania i karania, zakaz wydawania instrukcji, obowiązek zachowania tajemnicy i unikanie konfliktu interesów. Badanie wykazało, że niezależność IOD w podmiotach kościelnych jest osiągalna pod warunkiem spełnienia określonych wymogów organizacyjnych i prawnych.

Słowa kluczowe: Inspektor Ochrony Danych, niezależność, podmioty kościelne, RODO, Dekret z 2018 r., prawo kanoniczne, konflikt interesów, ochrona danych osobowych

INDEPENDENCE OF THE DATA PROTECTION OFFICER IN ECCLESIASTICAL ENTITIES

Summary: The independence of the Data Protection Officer (DPO) is an element of the personal data protection system under the General Data Protection Regulation (GDPR) and the 2018 Decree. In ecclesiastical entities, maintaining this aspect of the DPO's role faces challenges arising from the hierarchical structure of the Catholic Church. The study aimed to determine the Data Protection Officer's ability to maintain independence in these entities and to identify the factors that determine it. A comparative analysis of the provisions of Article 38 of the GDPR and Article 37 of the 2018 Decree, supplemented by practical experience, made it possible to identify seven key components of DPO independence and to examine their application in ecclesiastical settings: participation in all matters concerning data protection, support in performing tasks, direct reporting to the highest level of management, protection against dismissal and sanctions, prohibition of issuing instructions, obligation to maintain confidentiality and avoidance of conflicts of interest. The study found that the independence of the Data Protection Officer in church entities is achievable provided certain organizational and legal requirements are met.

Keywords: data protection, data protection officer, independence, ecclesiastical entities, GDPR, 2018 Decree, canon law, conflict of interest, personal data protection (*tłum. M. Bugaj*)